

סוגיה א: טרחה בשבת וביום טוב מפני הפסד ממון

*

רקע

סוגייתנו עוסקת בגדרי ההיתר לטרוח טרחה שאינה לצורך יום טוב אלא מפני הפסד ממון.

מקורות

א. לה:--לו. "משילין פירות דרך ארובה... דליכא הפסד פירות לא כל שכן תיקו"

ב. רי"ף יט: "משילין פירות... ולא יורידם בסולמות"

ר"ן ד"ה ואיבעיא

רא"ש סי' א, "... ואזלינן בתר פשיטותא דהני אמוראי"

ג. פירוש המשנה לרמב"ם פ"ה מ"א

רמב"ם ה' שביתת יום טוב פ"ה ה"ה

ד. רשב"א ד"ה אי נמי

ה. שו"ע סי' תקכא ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק א-ב]

פירוש המשנה לרמב"ם פ"ה מ"א

מותר לשלשל פירות דרך ארובה בגג אחד אם רצה להעבירם בו ממקום למקום. אבל לשלשלם מגג לגג אחר אסור. והטעם לכך מה שכבר אמרנו לא פעם שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול.

רשב"א ד"ה אי נמי

אי נמי התם היינו טעמא דארבע וחמש קופות שרי משום שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי ביה אבל הכא י"ט דקיל ואתי לזלזולי ביה כלל כלל לא. איכא למידק דהא במתני' טפי שרינן ביום טוב מבשבת דקתני משילין פירות ביום טוב אבל לא בשבת, ונ"ל דבעיקרי המלאכות טפי שרי ביי"ט מבשבת בעיקרן דבשבת כל מלאכה אסורה וכי"ט כל מלאכת אוכל נפש מותרת אבל מה שהותר קצתו כאן וכאן יותר יש להחמיר ביי"ט מבשבת דילמא כיון דקיל אתי לאקולי ביה טפי וכענין שאמר רב נחמן [ב: במוקצה, כנ"ל].

הסבר הסוגיה

"משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת". [משנה לה:]

המשנה מתירה להשליך פירות מהגג לבית ביום טוב, מתירה לכסות פירות מפני הדלף ומתירה לתת כלי תחת הדלף בשבת. מפרש רש"י [ד"ה משילין] שהפסד ממון מתיר לטרוח בהשלכת הפירות, אבל ההיתר רק להשליך ולא להגביה הפירות דרך חלון, מפני הטרחה

הרבה שיש בהגבחה הפירות. לא ברור מלשון המשנה האם ההיתר לכסות פירות מפני הדלף נאמר רק ביום טוב או גם בשבת. ניתן לפרש שההיתר נאמר רק ביום טוב, וההבדל בין יום טוב לשבת, שבשבת הותר לטרוח רק למניעת צער הגוף [כלי תחת הדלף], וביום טוב הותר לטרוח גם למניעת הפסד ממון [השלכת הפירות וכיסויים]. ניתן לפרש שההיתר נאמר גם בשבת, בכיסוי הפירות טרחה מועטה, וטרחה זו מותרת אף בשבת, בהשלכת הפירות טרחה רבה, וטרחה זו הותרה רק ביום טוב.

מפשטות לשון המשנה משמע שמותר לכסות פירות בשבת, שההגבלה "אבל לא בשבת" מוזכרת לפני דין כיסוי הפירות. מלשון רש"י [ד"ה ומכסין]: "ומכסין את הפירות - ולא אמרינן טורח שלא לצורך יום טוב הוא, דשרו ליה רבנן משום הפסד ממון", משמע קצת שמותר לכסות רק ביום טוב.

הרמב"ם מפרש את המשנה בדרך שונה. הרמב"ם [פ"ה ה"ה] פוסק: "מי שהיו לו פירות על גגו וצריך לפנותם למקום אחר לא יושיטם מגג לגג... שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, אבל משילן אפילו דרך ארובה ממקום למקום באותו הגג". פסק הרמב"ם שונה מפירושו רש"י בשני דברים:

א. רש"י מתיר השלכת הפירות מפני הפסד בלבד, והרמב"ם מתיר אף כשאין הפסד.
 ב. לדעת רש"י אסור להגביה הפירות דרך החלון מפני שחכמים התירו טרחה מעטה ולא התירו טרחה רבה, ולדעת הרמב"ם אסור כדי שלא יעשה כדרך שעושה בחול [עיינן גם בפירוש המשנה (מ"א)].

בגמ' [לה:]: מפורש כרש"י, שהיתר השלכת הפירות מפני הפסד ממון, אינו יודע כיצד הרמב"ם מפרש גמ' זו.

הגמ' דנה האם ניתן להשוות בין פינוי אוצר של תבואה בשבת כדי לקבוע בו בית מדרש לבין השלכת פירות דרך ארובה ביום טוב, וללמוד דינים שנאמרו שם לכאן, ודינים שנאמרו כאן לשם. הגמ' מעלה אפשרות שלא ניתן ללמוד קולות משבת ליום טוב וחומרות מיום טוב לשבת, מפני ששבת חמורה ואין חשש שיזלזלו בה, ובשבת התירו רק לצורך דבר מצוה ואין ללמוד על דבר רשות. כמו כן לא ניתן ללמוד חומרות משבת ליום טוב וקולות מיום טוב לשבת מפני שביום טוב הקלו רק מפני הפסד ממון, ולא ניתן ללמוד מקולא של הפסד ממון ביום טוב לדבר מצוה בשבת [הגמ' מביאה קולא נוספת ביום טוב, שאיסור מלאכה בשבת חמור יותר מאיסור מלאכה ביום טוב. הגמ' מביאה קולא זו רק לענין השווית גומות, שהוא חשש איסור מלאכה, אבל לענין טרחה, אין משמעות לקולא זו].

שבת יום מנוחה ויום טוב יום שמחה. מנוחת השבת אוסרת לטרוח בה אפילו מפני הפסד ממון, ורק דבר מצוה מתיר להפר את מנוחת השבת. יום טוב יום שמחה, והפסד ממון יכול להשבית את השמחה, ולכן ניתן להתיר טרחה לצורך הפסד ממון ביום טוב יותר מאשר טרחה לצורך דבר מצוה בשבת.

הגמ' מסיימת את דיונה בתיקו. הרי"ף [יט: באלפס] והרמב"ם [פ"ה ה"ה] מפרשים שהגמ' נשארה בספק וספק דרבנן לקולא, ולכן מותר להשליך אפילו יותר מארבע וחמש קופות, ומותר לפנות את כל האוצר. בעל המאור [יט: באלפס] והרא"ש [סי' א] סוברים שכיוון שהגמ' נשארה בתיקו, אין לדחות את דבריו המפורשים של רב אסי או של רבי יוחנן מפני תיקו של הגמ'.

סיכום

המשנה מתירה להשליך פירות דרך ארובה, והברייתא אוסרת לשלשלם בחבל מהחלון, ולהושיטם מגג לגג. נחלקו הראשונים בפירוש המשנה והברייתא: רש"י מפרש שאסור לטרוח ביום טוב טרחה יתירה, חכמים התירו טרחה מסויימת [=השלכת הפירות] למניעת הפסד ממון.

הרמב"ם מפרש שאסור לנהוג ביום טוב כדרך חול, ולכן אין להעביר את הפירות כדרך שמעבירם בחול. כשאינו מעביר כדרך חול, מותר אף כשאין הפסד ממון. מהגמ' עולה כפירושו של רש"י, והיא דנה האם ניתן להשוות בין דיני טרחה לצורך מצוה בשבת לטרחה לצורך הפסד ממון ביום טוב.

הלכה

השו"ע [סי' תקכ"א] פוסק כשיטת הרי"ף והרמב"ם.